

Õiguskantsler

Juhataja Tiina Simson
Tallinna Laste Turvakeskus
info@lasteturva.ee

Meie 03.09.2024 nr 7-9/240492/2404954

Peadirektor Maret Maripuu
Sotsiaalkindlustusamet
info@sotsiaalkindlustusamet.ee

Linnapea Jevgeni Ossinovski
Tallinna Linnavalitsus
lvpost@tallinnlv.ee

Kontrollkäik Tallinna Laste Turvakeskuse Nõmme tee keskusesse

Austatud juhataja, peadirektor ja Tallinna linnapea

Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid 13.–15.02.2024 Tallinna Laste Turvakeskuse Nõmme tee keskuse (edaspidi: keskus) tööd.

Keskuses pakutakse sõltuvus- ja käitumishäiretega lastele ja noortele (edaspidi üldistatult: noored) sotsiaalse rehabilitatsiooni teenust. Noored saavad selles sotsiaalprogrammis osaleda vabatahtlikult. Samuti osutab keskus kinnise lasteasutuse teenust (KLAT), mis määratakse noorele kohtulahendi alusel. Kontrollkäigu ajal osales Nõmme tee keskus sotsiaalprogrammis 30 noort ning kinnise lasteasutuse teenust sai neli noort.

Keskuse personaliga suheldes jättis väga hea mulje nende asjatundlikkus, suur kogemustepagas ning valmisolek lähtuda keerulisi olukordi lahendades ja ka noorte tulevikku planeerides eeskätt noorte heaolust. Juhtkond ja töötajad teevad oma tööd südamega ning hoolivad noorte käekäigust.

Hea mulje jättis ka keskuse õe ning psühholoogide töö. Noorte tausta ning vajadusi arvestades on kiiduväärt, et keskus plaanib tööle võtta ka vaimse tervise õe. Ööajaks on keskusesse appi võetud veel üks töötaja. Sotsiaalpedagoogid peavad seda suureks edasiminekuks. Loodetavasti on tulevikus võimalik korraldada meeskonna töö selliselt, et mitmes osakonnas või isegi kõigis osakondades töötab ka öises vahetuses korraga kaks inimest.

Noortesse püütakse suhtuda igapäevase eripärasid (sh meditsiinilist tausta ja senist elukogemust) arvestades. Töötajad pingutavad, et õppida tundma iga noore käitumist ja iseloomu, selleks et noort oleks võimalik just temale mõjuval moel motiveerida ja tema käitumist suunata.

Keskuses toimuvad korrapäraselt noorte võrgustikukohtumised, kus osalevad ka noored ise. Nii keskuses viibivad noored kui ka nende vanemad saavad soovi korral tuge keskuse psühholoogidelt.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Õiguskantsler palub tagada, et vabatahtliku teenusena osutatava sotsiaalprogrammiga liituksid noored, kes seda teenust tõesti soovivad ja on valmis programmis osalema. Vabatahtlikkusel põhinevat teenust ei saa peale suruda ega pakkuda ähvardustega. Vajadusel tuleb abivajavale noorele taotleda kinnise lasteasutuse teenust.

Keskuse osakondades peab tagama privaatsuse hügieenitoimingute tegemisel. Teiste osakondade noored ega ka töötajad ei tohiks liikuda läbi kinnise lasteasutuse teenust pakkuva osakonna ruumide. Praegusele olukorrale tuleks leida lahendus. Igas osakonnas võiks olla kaebuste kogumise kast. Noorte ruumid peaksid olema turvalised ja piisavalt valgustatud. Kui vaja, tuleb meditsiiniõe tupp hankida kušett, kus patsient saab pikali olla.

Jälgida tuleb, et keskkuses viibival noorel oleks võimalik soovi korral pääseda oma murega spetsialisti juurde. Keskuse õuealal võiks olla rohkem treeningvahendeid ning eluosakondadesse võiks sisse seada kööginurgad. Palun selgitage välja, kas mõni noor võib vajada eritoitu, ning pakkuge seda talle. Keskuses viibivad noored peavad teadma, kui pikka aega nad teenust saavad ja mis tingimustel teenus lõpeb.

Sotsiaalprogrammis osalevaid noori ei tohi eraldusruumi paigutada, see ei ole seadusega lubatud. Kinnise lasteasutuse teenust saava noore eraldusruumi paigutamisel tuleb järgida eraldamisele kehtestatud nõudeid.

Hea oleks, kui keskuse töötajate turvatunde tagamiseks pakutaks neile regulaarselt vajalikku tuge ja koolitusi, kuidas keeruliste olukordadega toime tulla. Meeskonnatöö ning osakonna turvaabinõud tuleb korraldada selliselt, et kõik töötajad tunneksid end tööl olles turvaliselt. Õiguskantsler palub hoolitseda, et keskuse töötajad saaksid osaleda nende igapäevaelu puudutavate otsuste tegemises ning et nad tunneksid end väärtustatuna.

Osakonnas viibivatel noortel peaks alati olema võimalik pöörduda oma murega samast soost töötaja poole. Ka haavatavas olukorras noortega peaksid tegelema nendega samast soost töötajad. Tuleb hoolitseda, et aegsasti märgataks seda, kui noored ei tunne end mõne kasvatajaga suheldes mugavalt.

Noore ja tema asjade läbiotsimine peab olema põhjendatud, seega tuleb igal konkreetselt juhul kontrollimise vajadust kaaluda. Ühtki piirangut ega mõjutusvahendit (sh kollektiivset karistamist) ei tohi rakendada, kui selleks puudub õiguslik alus. Hea oleks, kui nii noored kui ka personal peaksid ühiselt kokku lepitud reeglitest kinni. Vajadusel tuleb noortele rohkem selgitada erinevate mõjutusvahendite rakendamise põhjusi, et nad mõistaksid individuaalsest lähenemisest tingitud võimalikke erinevusi ja miks need on konkreetses olukorras põhjendatud.

Oma mobiiltelefoni kasutamist piirates peaks lähtuma sellest, kuidas noor oma telefoni kasutab. Igaüks peab saama telefoniga rääkida privaatset ning kellegi suhtlemisvõimalusi ei tohiks vähendada põhjendamatult.

1. Sotsiaalprogrammis osalemine on vabatahtlik

Noore [suunab sotsiaalprogrammi](#) kohalik omavalitsus ning teenust osutatakse üldjuhul terve õppeaasta jooksul. Enne seda, kui noor hakkab teenust saama, korraldab keskus talle ühe või paar võrgustikukohtumist. Neil kohtumistel tehakse muu hulgas kindlaks, kas teenus sobib noorele ja

on talle vajalik, ning uuritakse, kas noor on valmis seda saada. Mitmel juhul oli näha, et lapse heaolu spetsialist viitas e-kirja teel keskusesse kohta kinni pannes noore nõusolekule, mõnel juhul oli nõusolekut mainitud ka võrgustikukohtumise protokollis.

Teenuse osutaja sõlmib eelnevalt lapsevanema või lapse eestkostjaga kokkuleppe („Kokkulepe osalemise kohta sotsiaalprogrammis“), milles on määratud ajavahemik, kui pikalt alaealine Tallinna Laste Turvakeskuse sotsiaalprogrammis osaleb. Noor annab kokkuleppele oma allkirja. Lepingu punktis 4.2 on kirjas, et lapsevanemal on õigus lõpetada kokkulepe ennetähtaegselt, kui see on noore huvides ja kooskõlastatud võrgustiku osapooltega.

Keskuse üksuse juht selgitas, et mõnikord ei suudeta võrgustikukohtumis(t)el noorele teenuse vajalikkust piisavalt hästi selgeks teha või ei kuulu noor keskuse hinnangul sotsiaalprogrammi sihtrühma. Seega ei osutata teenust sugugi kõigile noortele, kelle lastekaitsetöötaja keskusesse suunab, sest keskusel on eeldatavasti võimalik arvestada ka noore sobivust ja siirast soovi sotsiaalprogrammis osaleda.

Päevikute sissekannetest võis välja lugeda, et mõni noor oli üllatunud, et peab programmis osalema õppeaasta lõpuni. Seega ei pruugi olla programmi tingimused kõigile noortele küllalt arusaadavad.

Mõne noorega vesteldes jäi mulje, et kõik noored ei ühine programmiga alati vabatahtlikult. Noorte sõnul otsustab teenuse saamise üle lastekaitsetöötaja. Samuti oli mõni noor arvamisel, et kui ta teenusega ei nõustu, võidakse tema vanematelt hooldusõigus ära võtta või ta saadetakse kinnisesse lasteasutusesse. Niisiis ei pruugi noored pidada programmis osalemist vabatahtlikuks. Sellele viitavad ka noorte arvukad – ja mõnel juhul korduvad – põgenemiskatsed.

Isikult saab vabaduse võtta vaid [põhiseaduse §-s 20](#) loetletud alustel. Õiguskantsler juhtis sellele tähelepanu ka [2009. aastal Nõmme tee keskust](#) külastades. Üks vabaduse võtmise alus (põhiseaduse [§ 20 lg 2 punkt 4](#)) on sätestatud [sotsiaalhoolekande seaduse](#) (SHS) §-des 130¹-130⁵. Need sätted käsitlevad kinnise lasteasutuse teenust, mille kohaldamise otsustab kohus. Lapsevanem/eestkostja või linna- või vallavalitsuse töötaja ei saa anda kinnises asutuses hoidmise kohta nõusolekut või heakskiitu alaealise eest.

Kui lapse või noore käitumine seab ohtu tema elu, tervise või arengu või teiste isikute elu või tervise ning seda ohtu ei ole võimalik kõrvaldada ühegi vähem piirava meetmega (SHS [§ 130² lg 1](#)), tuleb kohalikul omavalitsusel taotleda talle kinnise lasteasutuse teenust. Sotsiaalprogrammi ei saa suunata selle pärast, et noore heaolu võib sattuda ohtu, kuna kinnise lasteasutuse teenuse taotlemise protsessis võib ette tulla viivitusi.

Vabatahtlikkusel põhinevat sotsiaalprogrammi ei saa noorele määrata sunniviisiliselt: alaealise nõusolekut on raske pidada siiraks, kui ta nõustub programmiga, kuna kardab, et vastasel juhul võidakse tema vanema(te) hooldusõigust piirata ja/või talle endale kinnise lasteasutuse teenus määrata. Vabatahtlikult teenuse saamine eeldab, et noor mõistab vajadust oma elu senisest teistmoodi korraldada, ta peab soovima end parandada. Hirm vanemate kaotuse pärast või mitmesuguste meetmete määramise ähvardused seda motivatsiooni ei asenda.

Kindlasti ei tohiks sotsiaalprogrammis osaleva noore suhtes rakendada meetmeid, mida vabatahtlikkusel põhineva teenuse osutamisel kohaldada ei saa. Sotsiaalprogrammi rakendamise aluse ja sisu määrab suuresti lapsevanema või eestkostjaga sõlmitav leping ning keskuse kodukord. Kui noor ei järgi järjekindlalt kodukorda, peaks nii teenuseosutajal kui ka lapse perel, eestkostjal

või lastekaitsetöötajal tekkima kahtlus, kas see on noorele parajasti sobiv teenus. Küsitav on ka lepingu punkti 4.2 sõnastus, mis viitaks justkui sellele, et teenuse osutamise lõpetamisele ei saa noor kaasa rääkida ning et lõpliku heakskiidu annab sellele otsusele hoopis võrgustik.

Õiguskantsler palub tagada, et sotsiaalprogrammiga liituksid ja seal osaleksid vaid need noored, kes on seda teenust tõesti valmis vastu võtma. Vabatahtlikkusel põhinevat teenust ei saa pakkuda sunniviisil ega ähvardustega. Vajadusel tuleb abivajavale noorele taotleda kinnise lasteasutuse teenust.

2. Olmetingimused

Erinevalt sotsiaalprogrammi noorte osakondadest on kinnise lasteasutuse teenust saavate noorte osakond läbikäidav: näiteks sööma, külalistega kokkusaamise ruumi, keskuse peaukse juurde või puutöö- ja toiduvalmistamise tundi minnes käivad noored ning ka personal üldjuhul läbi kinnise lasteasutuse teenuse osakonna ruumide. Selline asjade korraldus segab nii noori kui ka töötajaid. Seega tasuks noorte ja töötajatega arutada, kuidas olukorda lahendada, arvestades hoone iseärasusi. Kontrollkäigul kaasas olnud tervishoiuekspert nägi samuti vajadust investeerida hoonetesse ja taristusse, et oleks tagatud tänapäevane elukeskkond.

Mõnes pesuruumis oli WC-pott ülejäänud ruumist eraldatud dušikardinaga, mitte (lukustatava) uksega. Kõikide osakondade pesuruumid (nt 1. tüdrukute osakonnas) ei olnud seestpoolt lukustatavad. Personali sõnul soovitakse sellega tagada noorte üle parem järelevalve.

Kui igaüks võib takistamatult pesuruumi siseneda, pole tagatud privaatsus. Õiguskantsler on varem sotsiaalhoolekandeasutust kontrollides [selgitanud](#), et tualett- ja pesuruumide ukseid peaksid olema seestpoolt suletavad (näiteks nn liblikaga lukuga), nii et töötajad saaksid neid vajaduse korral väljastpoolt kiiresti avada. Hügieenitoiminguid peab saama teha privaatsetl.

Noorte tubades puudusid kohtvalgustid, mis on õppetöö tegemiseks vajalikud. Samuti polnud igas osakonnas näha kaebuste kogumise kasti (nt 1. tüdrukute osakonnas), kuhu noored saaksid soovi korral jätta ka anonüümsed kirjad oma murede/rõõmude kohta.

Mõne osakonna tubades olid suitsuandurid teibiga kinni kaetud (nt poisteosakonna magamistubades ja maadlemiseks kohandatud mattidega ruumis). Poisteosakonna mattidega ruumis oli radiaatori temperatuuriregulaatori kate eemaldatud, nii et regulaatorist ulatus välja terav otsak. Palun tubades olevad suitsuandurid ning võimalikud vigastusohtu kujutavad kohad üle kontrollida.

Eksperdi hinnangul olid meditsiiniõe tööruumid puhtad, inventar paigutatud käepäraselt ning toas kõik tööks vajalikud meditsiinilised vahendid. Siiski ei olnud vastuvõtutoas ruuminappuse tõttu kušetti. Kui seda siiski vaja läheb, palun leidke lahendus.

Õiguskantsler palub tagada privaatsus hügieenitoimingute tegemisel. Palun leidke lahendus, et teiste osakondade noored ja töötajad ei peaks käima läbi kinnise lasteasutuse teenuse osakonna ruumide. Igas osakonnas võiks olla kaebuste kogumise kast. Noorte ruumid peaksid olema turvalised ja piisavalt valgustatud. Kui on vaja, tuleb meditsiiniõe tuppa muretseda kušett, millele patsient saab vajaduse korral pikali heita.

3. Teraapiavõimalused ning vaba aja sisustamine

3.1. Noortele kättesaadav psühholoogiline abi

Keskuses töötas varem kaks meespsühholoogi ja üks naispsühholoog. Alates 2024. aasta veebruarist lisandus meeskonda üks naispsühholoog. Ühel juhul oli päeviku sissekannetest näha, et teenust saav neiu avaldas 2023. aasta oktoobri alguses soovi vestelda naissoost psühholoogiga. Usalduslikule vestlusele pääses tütarlaps alles 21. detsembril. Noortele tuleks korraldada samast soost psühholoogi vastuvõtt võimalikult lühikese ooteajaga, et vastuvõttu ei peaks ootama ligi kolm kuud.

3.2. Vaba aja sisustamine

Noortel on võimalik regulaarselt külastada keskuse jõusaali, mängida lauatennist ja piljardit. Mõnikord on mõni noor saanud käia koos töötajaga väljas sportimas. Sellegipoolest leidis osa noori, et keskuse õuealal võiks olla rohkem kehalise liikumise võimalusi (nt ronimis- vm spordivahendeid).

Noortele meeldis, et nad saavad aeg-ajalt käia keskuses asuvas õppeköögis. Õppeköögi sisustust on õiguskantslerile teadaolevalt plaanis tulevikus uuendada. Töötajad selgitasid, et osakondades võiksid olla ka väikesed kööginurgad. Sellised kööginurgad on näiteks Maarjamaa Hariduskollegiumi Emajõe õppekeskuse rühmakodudes ning Valgejõe õppekeskuse rühmades (vt 2021. aastal tehtud kontrollkäigu [kokkuvõte](#), p 1 ja 2022. aasta [kokkuvõte](#), p 1).

3.3. Muud küsimused

Üks noor kurtis, et ta on mõnda aega pidanud taluma ühe toiduaine tõttu terviseprobleeme. Väidetavalt pole lubatud tal menüüs muudatusi teha, kuna tal puudub vajalik tervisetõend.

Kui keskus vajab erimenüü lubamiseks tervisetõendit, tuleb suunata noor ja tema eestkostja tõendit hankima, ja kui terviseprobleem leiab kinnitust, tuleb noorele sobivat toitu ka pakkuda. Tõendi hankimisel saab vajaduse korral nõu anda meditsiiniõde.

Mitu noort ei teadnud, kui kaua nad peavad keskuses viibima. Kõigile lastele ja noortele tuleks arusaadaval moel selgitada, kuidas teenus toimib ja mis tingimustel teenuse osutamine lõpetatakse.

Õiguskantsler palub jälgida, et keskuses viibivatel noortel oleks võimalik soovi korral rääkida oma murest sobivale spetsialistile. Keskuse õuealal olevaid spordivahendeid võiks võimalusel juurde hankida ning eluosakondadesse sisse seada kööginurgad. Kui noor vajab eritoitu, siis palun selgitage see vajadus välja ja pakkuge talle sellist toitu, nagu ta vajab. Keskuses viibivad noored peavad teadma, kui pikalt teenust osutatakse ja mis tingimustel teenuse osutamine lõpetatakse.

4. Eraldusruumi kasutamine

4.1. Olukord keskuses

Keskuse kodukorra punkti 16 järgi on igas osakonnas eraldusruum, kuhu paigutatakse noor, kes on ohtlik endale ja/või teistele, kuni ohu äralangemiseni. Keskuses kasutusel olevate mõjutusvahendite loetelu järgi on vägivalla kasutamise eest ette nähtud mõjutusvahendina „0,5 h oma toas, vajadusel eraldusruum (kuni rahuneb)“.

Eraldusruumi kasutamise juhtumid märgitakse tabelisse, mida täidetakse paberil. Keskuse personali sõnul kantakse eraldusruumi kasutamise juhtumid päevasündmustena ka noore digitaalsesse päevikusse. Neid juhtumikirjeldusi on võimalik lugeda konkreetse päeva sündmuste alt.

4.2. Sotsiaalprogrammi noorte eraldusruumi paigutamine

Kahe eraldamisjuhtumi (mõlemad 04.02.2024, kestusega 65 min ja 15 min) kirjeldused olid kantud eraldi kausta, mis asus 1. tüdrukute osakonnas noorte toimikute juures. Muude sotsiaalprogrammi osakondade eraldusruumi kasutamise kohta sissekanded puudusid. Õiguskantsleri nõunikega vestelnud noorte sõnul on eraldusruumi viidud ka teisi sotsiaalprogrammis osalevaid noori. Üks sotsiaalprogrammi noor rääkis, et ta viibis ühe öö „kartseris“ (eraldusruumis), sest ta oli püüdnud põgeneda. Noore sõnul viidi ta eraldusruumi paar nädalat enne õiguskantsleri kontrollkäiku. Vestlusel räägiti annab alust arvata, et eraldusruumis ööbimine ei olnud noore vabatahtlik valik.

Seadus lubab eraldusruumi paigutada vaid neid noori, kes viibivad keskuskohtumääruse alusel ehk saavad kinnise lasteasutuse teenust. Vabatahtlikult sotsiaalprogrammis osalevaid noori ei tohi turvalisuse tagamiseks SHS [§ 130³ lõike 4 punkti 2](#) alusel eraldusruumi paigutada. Kui noore käitumine ja/või tervislik seisund annab alust arvata, et sotsiaalprogramm ei pruugi olla talle (enam) sobiv teenus, tuleb vajadusel kaaluda teenuse osutamise lõpetamist või asendamist mõne sobivamaga.

Ka juhul, kui noor läheb töötajate korraldusel ise eraldusruumi, ei saa seda tõlgendada nii, et noor on nõus eraldusruumis viibima. Seda on õiguskantsler selgitanud Maarjamaa Hariduskollegiumi õppekeskustesse tehtud kontrollkäikude kokkuvõtetes (vt 2021. aasta [kokkuvõte](#), p 6 ja 2022. aasta [kokkuvõte](#), p 3).

Noored võivad soovida kasutada mattidega jm pehme mööbliga tuba omaette olemiseks, trenni tegemiseks või enda välja elamiseks. Keskuses olevad poisid pidavat selles toas käima vabatahtlikult üsna sageli. Sellisel juhul peab tupp ja sealt välja liikumine olema takistusteta.

4.3. Kinnise lasteasutuse teenust saavate noorte eraldusruumi paigutamine

Seadus lubab kinnise lasteasutuse teenust saavaid noori paigutada eraldusruumi ainult äärmuslikel juhtudel piiratud ajaks.

Selgusetu on, kas ja mil moel kõik need eraldamise juhtumid dokumenteeritakse. Kuigi osakonna kaustas oli kaks eraldamise juhtumi kirjeldust (kuupäevad puudusid) ning sellesama noore eraldusruumi viimise kohta oli 14.11.2023 tehtud ka päevikusse sissekanne, ei võimalda see info kindlalt järeldada, et [SHS-is](#) sätestatud nõudeid järgides oli dokumenteeritud just 14.11.2023 juhtum. Päevikus ei olnud näiteks mainitud eraldamise kestust ning puudus ka eraldusruumi paigutamise otsuse teinud töötaja nimi. Ka teise noore eraldamisruumi paigutamise kohta (06.11.2023) ei olnud päevikus mainitud eraldamise kestust ega seda, kes töötajatest otsustas noore eraldusruumi paigutada. Ei olnud ka põhjendatud, miks tingis võimaliku keelatud eseme enda juures hoidmine sellise ohu, et seda ei saanud maandada muul moel, kui tuli noor eraldusruumi viia.

Eraldusruumi paigutamist ei tohi kunagi kasutada mõjutusmeetmena või karistusena näiteks noore põgenemise, kakluse või keelatud ainete asutusse toomise eest (vt ka sotsiaalhoolekande seaduse

muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu [seletuskiri](#), lk 29). Eraldamine on lubatud vaid vahetu ohu ennetamiseks. Kui personal kahtlustab, et noor peidab enda juures keelatud esemeid ning noore käitumine võib seetõttu kujutada vahetut ohtu talle endale või teistele isikutele, võib eraldusruumi kasutamine olla vajalik ning õigustatud kuni ohu äralangemiseni. Alaealise võib paigutada eraldusruumi kõige rohkem kolmeks tunniks (SHS [§ 130³ lg 4 p 2](#)).

Eraldamised tuleb ka nõuetekohaselt protokollida (SHS [§ 130³ lg 5](#) ja [§ 107 lg 8](#)). Protokollist peab nähtuma eraldamise algus- ja lõpuaeg (SHS [§ 107 lg 8 p 2](#)). Protokollis tuleb üksikasjalikult kirjeldada eraldamisele eelnenud olukorda ning eraldamise põhjusi (SHS [§ 107 lg 8](#) punktid 3-4). Ei piisa sellest, kui viidatakse paari sõnaga noore agressiivsusele või ähvardusele põgeneda või kallaletungile ning korraldustele mitte allumisele. Sedavõrd puudulike viidete põhjal pole võimalik hinnata olukorra keerulisust ega ka seda, kas eraldamine oli õiguspärane.

Selleks, et keskusel oleks eraldusruumi kasutamisest parem ülevaade, võiks kõik eraldamise juhtumid nõuetekohaselt dokumenteerituna talletada ühes keskses kohas, näiteks eraldamiste registris või muul moel. Maarjamaa Hariduskolleeegiumi [Valgejõe](#) ning [Emajõe](#) õppekeskustes on eraldusruumi kasutamise juhtumid kantud õppekeskuse üldregistrisse ning Valgejõe õppekeskuses on vägivallajuhtumid talletatud veel eraldi registris.

Kuigi seadus seda selgesõnaliselt ette ei näe, on õiguskantsler tunnustanud kinnise lasteasutuse teenust pakkuvate asutuste tava dokumenteerida eraldatud noore seisukord iga kindla ajavahemiku tagant (vt 2021. aasta [kokkuvõte](#), p 6 ja 2022. aasta [kokkuvõte](#), p 3). Eraldusruumi paigutatud inimene peab vajaduse korral saama personaliga ühendust kogu eraldamise vältel (vt Maarjamaa Hariduskolleeegiumi Emajõe õppekeskusele saadetud [soovitused](#), lk 10). Näiteks juhul kui poisteosakonnas olevat eraldusruumi oleks tarvis mõne kinnise lasteasutuse noore eraldamiseks kasutada, ei ole võimalik noort jälgida, sest selle toa ukseava on vineerplaadiga kinni löödud. Pidev kontakt on muu hulgas oluline selleks, et töötajad saaksid kiiresti reageerida, kui noore olukord peaks eraldusruumis halvenema või kui ta soovib juua või tualetti minna.

Nii mõnelgi juhul oli noorte päevikute sissekannetest näha, et konfliktsituatsioone aitas lahendada ka keskuse psühholoog, kelle vastuvõtul noor regulaarselt käib. Usaldusväärne spetsialist võiks olla kohal ka siis, kui olukord on muutunud nõnda keeruliseks, et noor tuleb mõneks ajaks teistest eraldada. Samuti võiks eraldatud noore juurde kutsuda meditsiiniõde, kui meedik on parasjagu tööl. Õde saab dokumenteerida vigastused, mida noor võib saada eraldamise käigus või selleni viinud sündmuste ajal. Vigastuste tekkimise talletamise kohustus on ette nähtud SHS [§ 107 lõike 8 punktis 6](#).

Eraldusruumi viivas koridoris võiks olla seinakell, et eraldatud noorel oleks võimalik tajuda aja kulgemist.

Õiguskantsler palub keskusel mitte paigutada sotsiaalprogrammis osalevaid noori eraldusruumi. Eraldada tohib vaid kinnise lasteasutuse teenust saavaid noori, kui see on tingimata vajalik. Eraldamine on äärmuslik abinõu, mille rakendamisel tuleb järgida kindlaid nõudeid.

5. Personal ja turvalisus

5.1. Personal

Paljud töötajad väitsid, et tunnevad usalduse kasvamist nende vastu pärast keskuse juhtkonnas tehtud muudatusi (eelmise aasta suvel). Sotsiaalpedagoogidele soovitakse anda rohkem otsustusõigust ning kõiki töötajaid innustatakse rohkem kaasa mõtlema ning oma arvamust avaldama. See on kiiduväärt muudatus. Lastega ööpäev läbi koos viibivad inimesed teavad eeldatavasti kõige paremini oma osakonna noorte muresid ja rõõme, oskavad keerulistes olukordades leida sobivaimad lahendused ning innustada noori oma käekäigu eest paremini hoolt kandma.

Kogutud info annab alust arvata, et vähemalt osale töötajatest ei ole selge, milliseid muudatusi kavandatakse. Näib, et senised ümberkorraldused on põhjustanud neis segadust, rahulolematust ning on vähendanud usaldust juhtkonna vastu. Osa töötajaid väitis, et nad ei saa aru, mis on sotsiaalpedagoogide tööülesanded ning mis otsuseid nad võivad noorte igapäevaelu kohta teha. Mõne töötaja sõnul ei ole nende muresid kuulda võetud ning on ka neid, kes ei julge oma kõhklusi jagada. Osa personalist tunneb, et neid ei motiveerita, asutuses on pingeline õhkkond ning töötajad ei tunne end turvaliselt.

Õiguskantsler ei saa lahendada töövaidlusi. Küll on aga teenuse osutamiseks hädavajalik, et noorte eest hoolitsevad töötajad tunneksid end tööülesandeid täites turvaliselt, väärtustatuna ning mõistaksid selgelt, mida neilt oodatakse. Oluline on, et personalil oleks võimalik üksteist austavas töökeskkonnas anda (vajadusel anonüümselt) juhtkonnale konstruktiivset tagasisidet. Planeerides ja viies ellu töökorraldust puudutavaid muudatusi, tuleks tagada, et uuendusi selgitataks. Nii saab vältida hilisemaid arusaamatusi.

Keskuse personal on saanud osaleda mitmesugustel koolitustel, sh agressiivse käitumisega toimetuleku meetodite (Verge meetodi) koolitusel ning usalduslikel suhetel põhinevat sekkumist käsitleval TBRI-koolitusel. Hea oleks, kui kõik keskuses noortega tegelevad töötajad saaksid omandada need vajalikud teadmised ja oskused. Sotsiaalpedagoogide hinnangul oleks abi ka vaimse tervise koolitustest, et nad oskaksid paremini mõista noorte psüühikahäireid ning seetõttu käituda konfliktsituatsioonides teadlikumalt. Selliste koolituste olulisust rõhutas ka kontrollkäigul osalenud ekspert.

Keskus pakub oma töötajatele nii individuaalseid kui ka grupisupervisioone. Samuti on töötajatel võimalik soovi korral vestelda keskuse psühholoogidega. Lisatuge ja -teadmisi vajaksid töötajad enda sõnul selleks, et nad oskaksid pärast ärevaid sündmusi (nt noorte ründed töötajate vastu) endaga toime tulla.

Üldiselt tunnevad sotsiaalprogrammi töötajad end keskuses turvaliselt. Pigem tuleb tegeleda solvangute ja noorte omavaheliste konfliktidega. Füüsilisi ründeid personali vastu tuleb ette väga harva.

Seevastu mõne kinnise lasteasutuse teenuse osakonna noore käitumine on toonud kaasa palju ebakindlust, mistõttu töötajad ei tunne end selles osakonnas enam turvaliselt. Kuigi päeval ja öösel on kinnise lasteasutuse teenuse osakonnas valves kaks sotsiaalpedagoogi (sotsiaalprogrammi osakondades on öösiti üks sotsiaalpedagoog), on töötajat rünnatud ka siis, kui tema kolleeg on parasjagu eemal (nt söömas). Pingelises olukorras pole olnud alati võimalik ka osakonna telefoniga abi kutsuda ning töötaja on olnud sunnitud saatma mõne osakonnas viibiva noore abi otsima.

Üks naissoost töötaja sai vigastada kinnise lasteasutuse teenust saavat noort haiglast keskusesse tagasi tuues, kui noor teda ründas. Need sündmused on mõjutanud töötajaid sedavõrd raskelt, et töötajate hinnangul ei ole enam ka kahel naissoost sotsiaalpedagoogil osakonnas turvaline olla. Samuti peljatakse olukordi, kui peab üksinda keerulisema käitumisega noori sõidutama. Töötajad muretsevad selle pärast, et osakonna personali ruumi ei ole võimalik hõlpsasti näiteks kiipkaardiga lukustada.

Kui keskuse personal peab sõidutama keerulise käitumisega noort, võiks kõigi turvalisuse tagamiseks olla noorega kaasas vähemalt kaks töötajat. Sotsiaalprogrammi ja ka kinnise lasteasutuse teenuse osakonna töötajad pidasid oluliseks, et osakondades oleks igal ajal (sh öösel) kohal vähemalt kaks töötajat. Praegu ongi öösel ajal keskus abiks üks lisatöötaja. Sotsiaalpedagoogide hinnangul on see suur edasiminekuks. Tõsiselt tuleb suhtuda töötajate muresse, et kahel naissoost sotsiaalpedagoogil ei ole turvaline jääda keerulise käitumisega noortega osakonda valvesse.

Töötajate turvatunde suurendamiseks tuleks kaaluda võimalust kasutada tehnikat, mille abil saaksid töötajad toa ust hõlpsasti kiipkaardiga avada ja sulgeda. Samuti võib kogu maja töötajatel kasu olla kaasaskantavatest paanikanuppudest, millega nad saavad kiiresti abi kutsuda. Paanikanupp võiks olla ka meditsiiniõe kabinetis.

Õiguskantsleri kontrollkäigu ajal ja vahetult enne seda oli keskus ühe kinnise asutuse teenust saava noorega mitu ärevaks tegevat intsidenti. Keskuse töötajad olid selle keerulise olukorraga kursis ning neil on suured kogemused konkreetse noore ning ka teiste keerulise käitumisega noortega toime tulemisel. Palun pöörake siiski tähelepanu just sellele, kuidas personal end pärast konfliktseid olukordi tunneb ning kuidas oleks võimalik kõige kiiremini ja tõhusamalt töötajate ja noorte turvatunnet taastada. Vajalik võib olla vaimse tervise spetsialisti toetus, aga ka asjakohased koolitused, mida tuleks korraldada tihedamini. Näiteks [Norras sõltuvusprobleemidega noorte akuutravikodu](#) töötajad osalevad iga kuu kehaliste sekkumisoskuste ning enesekaitsetehnika treeningutel.

5.2. Läbiotsimised

Noortega vesteldes selgus, et vahel otsitakse noori läbi kuni aluspesuni. Mõnikord peavad tütarlapsed ise rinnahoidjat liigutades näitama, et nad pole aluspesu vahele keelatud asju peitnud. Ühe noore sõnul pidid noormehed kunagi läbiotsimise käigus, rätik ümber, kükitama.

Seaduse kohaselt tohib kinnise asutuse teenust saavat noort ja tema riietust kontrollida vaatlemise ja kompimise teel või tehnilise vahendi abil, kui on tekkinud põhjendatud kahtlus, et noor on kaasa toonud keelatud asju. Samamoodi võib läbi vaadata noore valduses olevad asjad (SHS [§ 130⁴ lg 1](#)). Keskuse kodukorra punkti 8 järgi peab sotsiaalpedagoog nooruki isiklikud asjad pärast osakonda saabumist/naasmist läbi vaatama ning veenduma, et tal poleks kaasas keelatud esemeid (terariistu, mõnuaineid, tubakatooteid jm esemed, mis võivad olla ohtlikud noorele endale, teistele noortele ning töötajatele). Lisaks isiklike asjade läbivaatusele kombitakse läbi ka noore taskud ja seljasolev riietus.

Erinevalt kodukorrast viitab SHS-i sõnastus, et selline kontroll on õigustatud ainult põhjendatud kahtluse korral, et noore valduses võib olla keelatud asju või sisaldab neid asju talle adresseeritud saadeti (SHS [§ 130⁴ lg 1](#); [§ 6 lõiked 1 ja 2](#)). Kõigi asjade või riie läbiotsimine ei tohi saada rutiiniks.

Õiguskantsler palub keskuse töötajate turvatunde tagamiseks ja taastamiseks pakkuda töötajatele keeruliste olukordade tekkimise järel vajalikke koolitusi ja tuge. Meeskonnatöö ning osakonna turvaabinõud tuleb korraldada selliselt, et kõik vahetuses viibivad töötajad tunneksid end kindlalt. Noore ja tema asjade läbivaatuse aluseks olevat põhjendatud kahtlust tuleb hinnata iga juhtumi korral eraldi.

6. Järelevalve

Keskuse 2024. aasta veebruarikuu töögraafiku järgi olid osakondades 24-või 14-tunniste vahetustega tööl nii segameeskonnad (mees- ja naissoost sotsiaalpedagoogid) kui ka kaks samast soost sotsiaalpedagoogi. Poisteosakonnas oli tavaliselt korraga tööl kaks meessoost sotsiaalpedagoogi või segameeskond. Ühel päeval oli 24-tunniste vahetustega tööl kaks naissoost töötajat. Mitmel ööl jäi graafiku järgi öösel poisteosakonda üksi naissoost sotsiaalpedagoog.

Kinnise lasteasutuse teenuse osakonnas olid valves üldjuhul segameeskonnad ning paaril päeval kaks naissoost sotsiaalpedagoogi. Tüdrukute osakondades olid tavaliselt korraga tööl kas kaks naissoost sotsiaalpedagoogi või segameeskond. Ühel päeval oli 24-tunniste vahetustega tööl kaks meessoost sotsiaalpedagoogi. Mitmel ööl jäi graafiku järgi öösel 1. või 2. tüdrukute osakonda üksi meessoost sotsiaalpedagoog.

Piinamise ja Ebainimliku või Alandava Kohtlemise või Karistamise Tõkestamise Euroopa Komitee (CPT) hinnangul aitab laste kinnipidamisasutuses väärkohtlemist ennetada muu hulgas see, kui asutuses on nii nais- kui ka meestöötajaid. (vt nt CPT [seisukoha](#) p 99; õiguskantsleri [soovitus](#), viide 10).

Keskuses olevad noored ei pruugi tunda ennast vastassoost töötajaga omavahele jäetuna turvaliselt. Noorel võib olla ebamugav mure korral vastassoost töötajalt abi paluda. Kui töötajatel on vaja (nt ohu kahtluse korral) kiiresti siseneda noore magamistuppa, riietus- või pesemisruumi, peab esimesena sisenema samast soost töötaja. Meeskonnas, mis saadab noort keskusest välja (arsti, ametnike või vanemate/hooldajate juurde), peab olema ka noorega samast soost töötaja.

Kindlasti ei tähenda see, et töötajad üldse ei tohi kinnises asutuses viibivate vastassoost noortega kokku puutuda. Personali sooline tasakaal loob harjumuspärase eluga sarnase keskkonna, mis toetab rehabilitatsiooni. Asutus peab välja selgitama olukorrad, milles noored võivad olla eriti haavatavad, ning tagama, et nendega tegeleksid sellistel juhtudel samast soost töötajad.

Kontrollkäigu raames kogutud info andis alust arvata, et ühes osakonnas ei pruugi noored end tunda ühe töötaja juuresolekul mugavalt. Õiguskantsleri nõunik andis sellest keskusele teada, palus murettekitavat olukorda hoolsalt jälgida ning võtta vajadusel kasutusele töökorralduslikke meetmeid, mis taastaksid turvatunde. Keskus reageeris pöördumisele kiiresti. See on kiiduväärt.

Õiguskantsler palub jälgida, et osakonnas viibivatel noortel oleks alati võimalik pöörduda samast soost töötaja poole ning et haavatavas olukorras noortega tegeleksid samuti nendega samast soost töötajad.

7. Mõjutusmeetmed ja piirangud

Keskus on koostanud mõjutusvahendite nimekirja, kus on ühe teo eest (nt ebaviisakas käitumine, keelust üleastumine, vaimse või füüsilise vägivalda kasutamine, keelatud asjade omamine jne) ette nähtud mitu erinevat mõjutusvahendit.

Iga rikkumise korral saab üksuse juht või (vanem)sotsiaalpedagoog kaaluda konkreetse noore tausta ja teo raskust ning sellest lähtuvalt valida sobiva mõjutusmeetme: nt hoiatuse, vabandamise, seletuskirja kirjutamise, kindla ajavahemiku oma toas viibimise, televiisori või arvuti kasutamise piirangu, territooriumilt väljas käimise piirangu, lõhutud eseme parandamise või hüvitamise, individuaalse lähenemise jne. Rikkumised ja kohaldatud mõjutusmeetmed märgitakse noore digitaalsesse päevikusse.

Osa töötajaid selgitas, et selline individuaalne reageerimine võimaldab arvestada konkreetse noore olukorda ning paremini mõjutada teda lubamatust käitumisest hoiduma.

On arusaadav, et kinnise lasteasutuse kodukorraga kehtestatakse kindlad käitumisreeglid, helistamis- ja külastusajad ning olemas on ka kindel päevakava, millest noored peavad kinni pidama. Selged ja kindlad asutuse reeglid ning läbimõeldud päevakava tagavad keerulise käitumisega noorukitele kindlustunde ning toetavad õppe- ja rehabilitatsiooniprotsessi.¹ Samas peavad kinnise lasteasutuse teenust saavate noorte suhtes rakendatavad põhiõiguste piirangud (nt omandi kasutamise piirang – oma telefoni kasutamise keeld) olema seadusega kooskõlas.

SHS ei näe ette mõjutusvahendite rakendamist kinnise lasteasutuse teenust saava lapse suhtes. Kui laps käitub ohtlikult, on võimalik ta paigutada eraldusruumi (SHS [§ 130³ lg 4 p 2](#)), kuid seda ei tohi teha karistamise eesmärgil.²

Keskuse kodukorras mõjutusvahendite loetelu pole. Kodukorra punkt 6.4 näeb ette, et noorel võib keelata väljaspool keskust treeningule minna, kui ta trenni ei jõua. Kodukorra punktis 7.1 on mainitud võimalust keskuse reeglite rikkumise korral kodukülastuse pikkust vähendada või edasi lükata. Punkt 7.4 näeb ette sagedasemate kodukülastustega avatud programmi kasutamise eeldused (tehtud suurpuhastus, kodused ülesanded ja korralik käitumine) ning punkti 7.6 järgi katkestatakse avatud programm keskuse reeglite rikkumise korral. Punkt 10.3 reguleerib lõhutud eseme hüvitamist. Punktid 13.1 ja 13.3 reguleerivad arvuti ja Playstationi kasutamise aega, sealhulgas näevad need hea käitumise eest preemiaks 30 minutit lisaega nädalavahetusel. Selliseid mõjutusvahendeid nagu hoiatus, vabandamine, seletuskiri, oma toas teatud aja viibimine, televiisori või arvuti kasutamise piirang kodukord ette ei näe.

Kinnise lasteasutuse teenust reguleeriva seaduse (SHS) [eel nõu seletuskirjas](#) on öeldud, et laps ei ole kinnisesse lasteasutusse suunatud selleks, et teda karistada või distsiplineerida, vaid selleks, et teda abistada tema probleemide lahendamisel ning valmistada ette edukaks hakkamasaamiseks koju tagasi pöördudes.

¹ Vt J. J. Roest, G. H. P. van der Helm, G. J. J. M. Stams. [The Relation Between Therapeutic Alliance and Treatment Motivation in Residential Youth Care](#): A Cross-Lagged Panel Analysis. Child and Adolescent Social Work Journal. January 2016. 33(5). 33:455–468; F. A. Souverein, G. H. P. van der Helm, G. J. J. M. Stams. [Nothing works' in secure residential youth care?](#) Children and Youth Services Review 35 (2013) 1941–1945.

² Vt ka CPT standards. Means of restraint in psychiatric establishments for adults. [CPT/Inf\(2017\)6](#), (p 1.6); CPT 2017. a Sloveenia visiidi [kokkuvõte](#) (p 120).

Enamikul kinnisesse lasteasutusse suunatud noortest on diagnoositud käitumishäireid ja psüühikahäireid, paljudel on olnud trauma. Seetõttu käivad nad korrapäraselt terapeudi ja psühhiaatri juures. CPT on psühhiaatrilise ravi kohta öelnud, et psühhiaatriapatsientide karistamine haiglas kehtestatud korra rikkumise eest on küsitav, sest patsiendi käitumine sõltub tema haigusseisundist ning probleeme tuleks lahendada terapeutilise sekkumisega, mitte karistamisega. CPT on soovitanud riikidel loobuda distsiplinaarkaristuste rakendamisest psühhiaatriapatsientide suhtes.³

Reeglite ühetaoline rakendamine ja noorte võrdne kohtlemine on kahtlemata olulised (vt ka õiguskantsleri 2016. aasta [soovitusi](#) Tallinna Laste Turvakeskuse Nõmme tee keskusele). Samas on noorte taust, võimed ja vajadused väga erinevad. Seetõttu võib individuaalne lähenemine (reeglite järgimise võime arvestamine, konkreetse mõjutusvahendi valimine) olla teatud juhtudel põhjendatud.

Mõistetavalt nõuab individuaalne lähenemine töötajatelt rohkem aega. Samuti võib osa noori tajuda reeglite rikkumisele järgnevaid tagajärgi kõrvalt jälgides erineva kohtlemisena, kui selliste tagajärgede valikut laiemalt ei selgitata. Kindlasti peab olema tagatud, et erinev kohtlemine mõjutusvahendite valimisel oleks põhjendatud, mitte töötaja suva- või mugavusotsus.

Õiguskantsleri nõunikega vestelnud noorte seas oli ka neid, kes leidsid, et mõjutusvahendeid rakendatakse ebavõrdselt ning et mõni töötaja kehtestab osakonnas ise reegleid, kuigi rühm on ühiselt otsustanud teisiti. Hea oleks, kui nii noored kui ka personal peaksid ühiselt kokku lepitud reeglitest kinni ja et personal selgitaks vajadusel erinevate mõjutusvahendite rakendamise tagamaid (mõistagi isikuandmete kaitse nõudeid silmas pidades).

Õiguskantsler on juba varem selgitanud, et karistus- või mõjutusmeetmena kodukülastuse keelamine ei ole kooskõlas kinnise lasteasutuse teenuse eesmärgiga (vt Maarjamaa Hariduskollegiumi Emajõe õppekeskusele 2021. aastal antud [soovitus](#), punktid 3 ja 7, ja Valgejõe õppekeskusele 2022. aastal antud [soovitus](#), p 6).

Osa noori kasutab nädalas ette nähtud arvutiaega ka lähedastega suhtlemiseks. Mõjutusvahendite loetelus on mitme teo eest ette nähtud arvutikeeld – sündmusele järgnev esimene graafikujärgne arvutiaeg. Õiguskantsler on varem [selgitanud](#) (p 7), et noore suhtlemisvõimalusi (nt telefonikõned, arvuti kasutamine) lähedastega ei tohi vähendada ega sellega noort ähvardada.

Noored mainisid, et mõnel juhul on rakendatud mõjutusmeetmeid terve osakonna noorte suhtes. Seda on kasutatud juhul, kui keegi on rikkunud tualettruumi, aga ei võta teo eest vastutust. Nii [CPT standardites](#) (p 126) kui ka [Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitus](#) on rõhutatud, et laste ja noorte käitumise mõjutamisel ei tohi rakendada karistusi, mis määratakse ühe alaealise käitumise eest kõigile noortele, kes asutuses viibivad (nn kollektiivkaristused).

Mõned noored mainisid, et keskuse kooli koridoris kella juures on diivan, kus neil ei ole lubatud istuda. Selle keelu rikkumise eest tehakse märkus ning selle eest võib saada ka karistada. Keelu põhjuseid noored ei teadnud, aga arvati, et diivan võib olla mõeldud külalistele. Selline piirang tundub arusaamatu ja põhjendamatu.

³ Vt nt CPT 2017. a Saksamaa visiidi [kokkuvõte](#) (p 126); CPT 2017. a Madalmaade visiidi [kokkuvõte](#) (p 113); CPT 2018. a Poola visiidi [kokkuvõte](#) (p 136); CPT 2020. a Portugali visiidi [kokkuvõte](#) (p 114).

Noortele tegi muret ka see, et tütarlaste ja noormeeste vastastikusest sümpaatiast kantud eakohane omavaheline suhtlus on üsna piiratud. Kallistamise eest on karistatud näiteks arvutikeeluga, pandud kirjutama seletuskirja ning keelatud mõnda aega vastassoost noortega piljardit mängida.

Sama teemat käsitles õiguskantsler ka Maarjamaa Hariduskolleeegiumi [Emajõe õppekeskusesse tehtud kontrollkäigul](#). Õppekeskuses ei takistatud noorte suhteid, kuid omavaheliseks suhtlemiseks olid kehtestatud kindlad käitumis- ja viisakusreeglid, mis olid siiski üsna paindlikud ning võimaldasid noortel omavahel suhelda (koos jalutamine, helistamine) ja tähelepanuavaldusi teha (kingitused, kirjad), tagades samas nende turvalisuse ning teiste noorte rahu. Õiguskantsler rõhutas, et huvi ja tunded üksteise vastu on noorte seksuaalarengu loomulik osa ning üldjuhul ei viita see noore riskikäitumisele.⁴ [Soovituses](#) viitab õiguskantsler vajadusele arvestada noorte traumakogemust ning hoolitseda noorte turvalise seksuaalhariduse eest. See soovitus on asjakohane ka Nõmme tee keskuse puhul.

Õiguskantsler palub keskusel lõpetada laste suhtes õigusliku aluseta seatud piirangute ja mõjutusvahendite rakendamine ning kollektiivne karistamine. Hea oleks, kui nii noored kui ka personal peaksid ühiselt kokku lepitud reeglitest kinni. Vajadusel tuleb töötajatel rohkem selgitada noortele erinevate mõjutusvahendite rakendamise tagamaid, et kõik mõistaksid individuaalsest lähenemisest tingitud võimalikke erisusi ja nende põhjendatust konkreetses olukorras.

8. Suhtlemine lähedastega

Noored saavad keskusel suhelda lähedastega, kasutades selleks osakonna mobiiltelefone ja osakonna arvuteid. Telefoniga võib rääkida kõige rohkem 15 minutit päevas ning arvutiaega antakse nädalas kaks korda ning korraga üks tund, millele võib preemiana lisanduda tund nädalavahetusel. Telefoniga tuleb enamiku noorte sõnul rääkida kas eluosakonna koridoris või sotsiaalpedagoogide toas, korraga 10-15 minutit. Oma mobiiltelefoni võib noor kasutada keskusel lähedasega kohtumise ajal ning keskusel üksinda väljas käies (nt trennis või arsti juures käies). Lähedased võivad külastada noori keskusel iga päev kindlatel aegadel. Pärast viienädalast kohanemisperioodi võivad noored hakata tegema kodukülastusi, mille kestus sõltub sellest, kui kaua on noor keskusel viibinud ning kuidas sel ajal käitunud.

Noored ei mõistnud, miks nad ei tohi keskusel välja helistada oma mobiiltelefoniga. Samuti häiris neid kohustus vestelda lähedastega teiste inimeste juuresolekul: sageli segas koridoris toimuv nende vestlust ning teised võisid seda pealt kuulata. Nii mõnigi noor oleks tahtnud telefoniga rääkida kauem kui 10-15 minutit.

Maarjamaa Hariduskolleeegiumi [Emajõe õppekeskuses](#) said noored kasutada helistamiseks oma mobiiltelefone, [Valgejõe õppekeskuses](#) keskuse telefone. Mõlemas asutuses said noored vestelda privaatsetl oma toas. CPT on riike kiitnud selle eest, et noored saavad vabalt kasutada telefone ja tahvelarvuteid, sh võimalust rääkida oma mobiiltelefoniga üks tund päevas ning kasutada internetti vähemalt tund päevas (vt CPT 2021. aasta [soovitused](#) Rootsile, p 96). Samuti on CPT [kiitnud](#) (p 166) sellist korraldust, mille kohaselt saavad noored kasutada oma toas telefoni kolm korda päevas kokku 60 minutit.

SHS [§ 6 lõike 1 punkti 4](#) järgi on sotsiaalteenust (sh KLAT) saavale inimesele keelatud asjad, mis võivad kujutada ohtu tema ning teiste inimeste elule ja tervisele. Oma mobiiltelefoni kasutamise

⁴ Vt nt [laste ja teismeliste seksuaalkäitumise murebaromeeter](#).

piiranguid seades tuleks lähtuda pigem konkreetsetest kasutusviisidest, mis võivad noorte elu või tervist kahjustada. Näiteks on võimalik keelata keskses mobiiltelefoniga pildistamine ja filmimine, kuna see võib ohustada nii telefoni kasutaja enda kui ka teiste noorte (vaimset) tervist. Kui noor seda keeldu eirab, võib piirata tema telefoni kasutamist. Ka kinnise lasteasutuse teenuse süsteemi luues mõõndi, et kuigi sidevahendite kasutamisega kaasnevad kulud (mis nähakse ette teenuse eelarves) ning koolitunnid ja muud ette nähtud tegevused seavad teatud piiranguid, ei ole teenuseosutajal õigus piirata põhjendamatult lapse suhtlus- ja teabe tarbimise vahendite kasutamist. Üldjuhul peaks lapsel olema võimalik märkimisväärset osa oma vabast ajast (ehk koolitööst ja lapse arengu- ja käitumisprobleemide tuvastamiseks ja lahendamiseks läbi viidavatest tegevustest üle jäävast ajast) kasutada sellisel viisil, nagu laps ise soovib, sh suhtlemiseks (vt [seletuskirja](#) lk 29-30).

Seega tuleks võimaldada noorel suhelda (lähedastega) pigem rohkem kui vähem. Nagu mõjutusmeetmete ja piirangute juures rõhutatud, ei tohi helistamiseks või arvuti kasutamiseks lubatud aega vähendada (vt Maarjamaa Hariduskolleeegiumi Valgejõe õppekeskusele saadetud [soovitus](#), p 7).

Kindlasti peab noorele telefonivestluse ajal tagama privaatsuse. Õiguskantsler on SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla psühhiaatriakliinikusse tehtud [kontrollkäigu](#) järel selgitanud, et kui töötaja viibib patsiendi ja tema lähedase vestluse juures, siis rikutakse patsiendi õigust eraelu puutumatusele ([põhiseaduse § 26](#)). Ka noorel on õigus suhelda oma lähedastega privaatselt. Kui keskuse personalil on põhjendatud mure, et vestlus võib muuta noore käitumise talle või teistele ohtlikuks, tuleks vestluse kulgu jälgida ennekõike nõnda, et oleks tagatud sõnumisaladus (nt ilma helita videopildi vahendusel).

Oma mobiiltelefonide kasutamise piiramine peaks lähtuma sellest, kuidas noor oma telefoni kasutab. Noorele tuleb tagada telefonikõne ajal privaatsus ning suhtlemisvõimalusi ei tohiks põhjendamatult vähendada.

Ootan Tallinna Laste Turvakeskuse Nõmme tee keskuse tagasisidet soovitudele hiljemalt 02.12.2024. Palun Tallinna Linnavalitsusel ja asjaomastel asutustel hinnata sotsiaalprogrammi korraldust ja seda, kas keskusesse suunamise menetlus põhineb vabatahtlikkusel. Võimalikke kinnise lasteasutuse teenust puudutavaid kitsaskohti (nt ebapiisav kohtade arv, viivitused teenusele suunamisel jne) palun hinnata vastavalt pädevusele ka Sotsiaalkindlustusametil ja kohalikul omavalitsusel. Teie tagasisidet ootan samuti võimalusel hiljemalt 02.12.2024.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Lisa: tervishoiueksperdi arvamus 7 lehel.

Koopia: Sotsiaalministeerium, Tallinna Sotsiaal- ja Tervishoiuamet

Käti Mägi-Tammik 6938435, Kati.Magi-Tammik@oiguskantsler.ee